

СЕКЦІЯ 2

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Правдюк К.
НТУ»ХП»

ПРОБЛЕМИ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ЛЕГЕНДАРНОГО МІСТА ГЕЛОН В ІСТОРИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

У 4 книзі «Історії» Геродота згадано про величезне місто Гелон, розташоване десь у Великій Скіфії. Саме надзвичайно великі його розміри, не притаманні тій добі, тривалий час давали підстави взагалі скептично ставитися до самого факту існування вказаного міста. Непевність даних про його точне місцезнаходження породжували палкі дискусії серед істориків та археологів. Чимало дослідників пов'язували указане місто з Більським городищем (навколо с. Більськ Котелевського р-ну Полтавської обл.).

Перші практичні археологічні спроби знайти руїни Гелона пов'язані з діяльністю відомого російського археолога й історика І. Є. Забеліна (1820–1908). Він запропонував рештки цього міста шукати на Волзі поблизу м. Саратова на території стародавньої фортеці Увек. Але польові пошуки на місці позитивних результатів не дали. Ідея І. Є. Забеліна сподобалася іншим російським ученим – Л. Л. Голіцену та С. С. Краснодубському. Разом з археологами П. А. Пономарьовим та Г. С. Саблуковим у кінці XIX ст. проведено розкопки на території фортеці Увек. Але надії дослідників не справдилися: жодних слідів античних греків і предметів їхньої матеріальної культури тут не виявили. Більше археологи не шукали рештки Гелона на території Середнього Поволжя.

Серед усіх поселень скіфської доби на вкритій лісами території між Дніпром і Доном, на переконання В. М. Щербаківського, лише Більське городище в середній течії Ворскли повністю відповідає Геродотовому опису міста Гелона. За основу системи доказів своєї праці В. М. Щербаківський узяв велетенські розміри Гелона й Більського городища, а також приблизний збіг часу їх розквіту та зникнення. У Західній

Європі гіпотезу В. М. Щербаківського не підтримано, бо тамтешні вчені мало знали археологію раннього залізного віку Східної Європи. У СРСР емігранта В. М. Щербаківського вважали «ворогом народу», тому згадувати його ім'я та наукові праці було небезпечно.

Серед радянських та українських археологів, які досліджували проблему Гелона, найповажніше місце належить професорові Харківського державного університету Б. А. Шрамкові. Серед найголовніших аргументів на користь ототожнення Більського городища з містом Гелоном науковець відзначив збіг їх розмірів, змішаність населення міста (буднів і гелонів), розташування обох поселень у середній течії Ворскли та збіг даних із книги Геродота про місто Гелон й археологічних даних про господарство та побут мешканців Більського городища. Б. А. Шрамко обстоює думку, що Східне укріплення Більського городища населяли корінні мешканці Дніпровського Лівобережжя, а в Західному укріпленні мешкали переселенці з Дніпровського Правобережжя – гелони. До побудови спільної фортеці – Великого Більського городища – будівнів і гелонів підштовхнула потреба захисту від войовничих степових кочівників – скіфів. За рівнем соціально-економічного розвитку Більське городище за часів Геродота цілком відповідає укріпленим центрам міського типу, що почали з'являтися в Європі на початку раннього залізного віку.

Більшість сучасних археологів погодилися із цими підходами. Отже, дискусія, що тривала понад століття, завдяки працям Б. А. Шрамка завершилася ототожненням напівлегендарного Гелона з конкретним унікальним об'єктом – Більським городищем.

Єр'оміна О.
НМетАУ

ПОХОДЖЕННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Проблема походження Київської Русі протягом тривалого часу була дискусійною. Недостатність, суперечливість і неоднозначність історичного матеріалу, різні методологічні підходи, політична заангажованість ставали на заваді об'єктивного дослідження виникнення Давньоруської